

De windmolen Ceres te Loo

Van de windmolen Ceres te Loo is hier en daar een oude foto bewaard, waarvan er twee gepubliceerd zijn, een in "Duiven in oude ansichten" (Zaltbommel 1976¹, 1976², 1981³, nr 41). Een in het vorige nummer van Driepas bij het artikel van G.Th. Berentsen en Th. Jonker "t Loo op een oude ansicht" (pagina 16-17).

De afbeelding in het boekje gaat terug op een prentbriefkaart waarop vermeld staat dat ze is uitgegeven door Th.H. Derksen te Loo (afbeelding 1). Deze kaart moet wel verkocht zijn in diens kruidenierswinkel, die samen met café 'De Prins', een feestzaal, een bakkerij, een stalhouderij en een boerderij deel uitmaakte van het bedrijf waartoe ook de molen behoorde.

De kaart moet dateren van na 1898, het jaar waarin Derksen naar Loo kwam, en van voor 1 oktober 1907, de datum waarop Derksen zelf het bij dit artikel afgebeelde exemplaar aan zijn toen in Heerlen wonende zwager Theodoor van Sadelhoff stuurde om die te bedanken voor zijn attentie op 30 september, Derksens verjaardag. Merkwaardig is dat de tekst in de lucht naast de molen staat. De achterkant was geheel bestemd voor het adres.

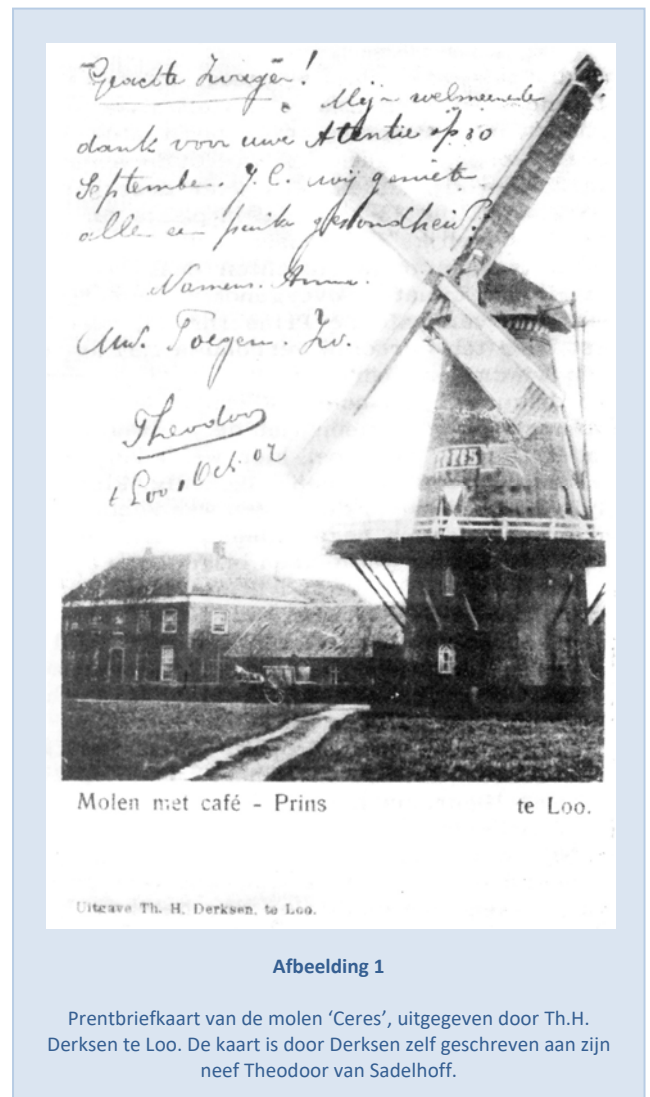
Interessant is dat het woonhuis, waarin ook winkel, café en bakkerij waren onder gebracht, nog kleine ruitjes in de ramen heeft, zowel op de beneden- als op de bovenverdieping. De oude feestzaal is te zien en de bongerd, die op de door Berentsen en Jonker gepubliceerde foto uit 1928 volgroeid is. Deze was, toen de oude foto gemaakt werd, nog niet ingepland.

De boomgaard tussen de molen en de Loostraat was gedurende enkele tientallen jaren een mooie voorgrond bij de molen. Langs de straat stond een rij kroosjesbomen, "krouzen" zei men in Loo, een vroegbloeiend soort pruimen; het waren elk jaar weer de eerste lenteboden in de kom van het dorp. Berentsen en Jonker hebben in eerder genoemd artikel een noodzakelijke correctie gegeven op het bijschrift bij de Loose molen in "Duiven in oude ansichten". Deze correctie kan nog nader gepreciseerd en uitgebreid worden.

Aan de molen Ceres wordt ook aandacht besteed door J.W. van Petersen en W. Zondervan in "Oude ambachten en bedrijven achter Rijn en IJssel" (Zutphen 1972, pagina 33-34) en door J.Th.M. Giesen in het artikel "Liemerse molenaarsgeslachten" in "Oostgelders Tijdschrift voor Genealogie en Boerderijonderzoek" (Af1.3, slot: 1986 p.19). In beide gevallen gaat het om een korte vermelding van enkele gegevens, die hierna in breder verband ter sprake komen. Theodorus Fredericus Evers, de bouwheer van de molen, werd geboren te Westervoort op 20-5-1828. Hij verhuisde naar Loo op 10-5-1862 en trouwde met Aleida Hoogveld, die op 12-12-1863 uit de gemeente Elst naar Loo kwam.

Evers deed de aanvraag tot oprichting van een korenmolen bij de provincie. Vóór 1878 werden hinderwetvergunningen door de provincie afgegeven. Het gemeentearchief van Duiven bevat de volgende correspondentie die op deze aanvraag volgde.

1. (Ingekomen stukken 1865 nr 67) Commissaris des Konings aan B & W dd 10-3-1865; verzoek om nadere inlichtingen.
2. Op 29-3 antwoorden B & W (brievenboek 1865, nr. 114) o.a., dat vier belanghebbenden zijn opgeroepen, te weten Albertus Heuveling (tapper), Johannes Peters (RK pastoor), Henricus Peters jr (landbouwer) en Hubertus van Keulen (landbouwer). Zij zijn niet op de bezwarenzitting verschenen, maar de drie laatstgenoemden hebben schriftelijk te kennen gegeven, geen bezwaar tegen de oprichting te hebben.
3. (Extract besluiten GS dd 4-4. De provincie wil nog meer inlichtingen hebben, met name "of de molen zal worden gebouwd in de nabijheid van eenen openbaren weg of dijk en zoo ja, hoever hij daarvan zal worden geplaatst".

Afbeelding 1

Prentbriefkaart van de molen 'Ceres', uitgegeven door Th.H. Derksen te Loo. De kaart is door Derksen zelf geschreven aan zijn neef Theodoor van Sadelhoff.

4. Op 8-4 (brief nr. 130) preciseren B & W de plek: 50 ellen van de weg van Duiven naar Loo en Huissen, 300 ellen van de Husselarijstraat en 245 ellen van de Loodijk.
5. Vier dagen later, 12-4-1865, verlenen GS de vergunning: "Nader voorgenomen het adres van T.F. Evers te Loo, om aldaar, kadastraal sectie F nr 388, eenen windkorenmolen op te rigten; Gezien de daarop ingewonnen berigten van Burgemeester en Wethouders en van 130; Duiven d.d. 29 Maart en 8 April j.l. no. 114 en 130; Gelet op het K.B. van den 16 December 1855 (Staatsblad no. 140); Is besloten: Machtiging te verleen tot oprigting van voorschreven molen te aangeduider plaats, met bepaling, dat hij in werking zal moeten zijn op den 1 December 1865, dat bij niet in achtneming van dien termijn, de vergunning als vervallen zal worden beschouwd en dat de concessionaris gehouden is zich te onderwerpen aan later te stellen verplichtingen."

Ten aanzien van het onder 4) genoemd stuk dient het volgende te worden opgemerkt.

In "Oude ambachten en bedrijven achter Rijn en IJssel", waar deze passage ook wordt aangehaald (pp. 33-34) staat in plaats van "Husselarijstraat" abusievelijk "Huissensestraat". Hetzelfde is het geval in "Duiven in oude ansichten deel 2" (Zaltbommel 1984), waarin dit citaat is overgenomen in het bijschrift onder een foto van café De Prins (nr.76); verder wordt deze tekst daar ten onrechte verbonden met de rosmolen, die aan de windmolen voorafging.

In de noordmuur van de aanbouw aan de oostkant van de molen zit nog een gevelsteen met de naam J.H. Evers en de datum 20-4-1865. Het moet hier wel gaan om Joannes Henricus, enige zoon en toen nog enig kind van het echtpaar Evers-Hoogveld: de jongen was geboren op 21-7-1864. Het op een dag na negen maanden oude kereltje zal de eerste steenlegging wel hebben bijgewoond op de armen van zijn moeder. Toen deze Jan bijna 21 jaar was, stierf zijn vader, op 18-5-1885. Jan werd zijn opvolger als molenaar en hoofd van de rest van het bedrijf. Hij trouwde met Johanna Hendrina van Sadelhoff, buurmeisje en dochter van de landbouwer en steenfabrikant Theodorus Everardus van Sadelhoff en Willemina Wilting. Jan Evers stierf op 19-6-1896 op 31-jarige leeftijd.

De weduwe Evers-van Sadelhoff hertrouwde op 27-1-1898 met Theodorus Henricus Hieronymus Derksen, die op 30-9-1869 te Doornenburg geboren was. Diens naam werd al genoemd bij de vermelding van de oude prentbriefkaart, waarop slechts de beginletters van twee voornamen staan. Theodoor Derksen nam de leiding van het hele bedrijf op zich en werd zo molenaar. In 1912 liet hij een stoommolen bij de windmolen plaatsen.

Van de opgroeiende kinderen uit de twee huwelijken bleek Joannes Henricus Evers, geboren op 23-9-1894, de meeste belangstelling voor de molen te hebben.

In 1924 werd aan de overkant van de Loostraat, schuin tegenover De Prins, het Valkenhof gebouwd. Hierheen verhuisde de familie Derksen-Evers behalve de zojuist genoemde Jan. De boerderij werd afgesplitst van het bedrijf en voortgezet op het Valkenhof. Jan kreeg winkel, café en molen in pacht. Op 19-5-1925 trouwde hij met Theodora Maria Otters uit Beek (Bergh). In 1930 brandde de molen uit. Na de brand werd het bovenstuk afgebroken. Hiermee verdween ook de geschilderde zwierige banderole waarop in gotische letters de naam stond van Ceres, de Romeinse godin van de landbouw en het graan.

Jan Evers, de vierde en laatste molenaar op de windmolen, stierf op 28-3-1931, 36 jaar oud.

Het spreekt vanzelf dat bij een zo groot gemengd bedrijf de baas niet altijd op de molen was en dat de muldersknecht een belangrijke rol speelde.

Voor de periode 1880-1890 worden vermeld: Johannes Oudbier, geboren te Apeldoorn 6-5-1854, Nederlands Hervormd, Wilhelmus Johannes Evers, geboren te Duiven 3-2-1854, zoon van Wilhelmus Evers, arbeider te Groessen, en Elisabeth Janssen.

Wellicht herinneren de oudere lezers zich namen die aan deze twee kunnen worden toegevoegd.

Op doordeweekse dagen was naast de smederij de molen een belangrijk ontmoetingspunt in het oude Loo. Veel verhalen vonden er hun oorsprong. Er moge volstaan worden met de vermelding van een mondeling overgeleverd voorval dat zich gedurende een bepaalde periode elk jaar herhaalde in de tijd dat katholieken op Goede Vrijdag zeer streng moesten vasten, wat onder andere inhield dat ze geen zuivel mochten gebruiken. In het gezin Derksen-Evers hield men niet van koffie zonder melk en op Goede Vrijdag werd op koffietijd waterchocola geschonken.

Hiervan werd ook een kop verstrekt aan de muldersknecht boven in de molen, maar de drank was telkenjare eerder beneden dan het meisje dat hem gebracht had.

W.J.Th. Peters, Nijmegen

J.Th.M. Giesen, Zevenaar

De korenmaalderij te Loo

In "Duiven in oude ansichten", deel 1 (Zaltbommel, 1981, 3^e druk), wordt een rosmolen genoemd als voorganger van de korenmolen Ceres te Loo (bijschrift bij foto 41).

Er wordt verwezen naar "Koning en Grondwet", waarin op 7 januari 1863 het volgende bericht stond: "te Loo bij Groessen verloor voor eenige dagen een knaapje jammerlijk het leven. Uit de school huiswaarts keerende, waagde hij zich onderweg te dicht bij een rosmolen en werd als verbrijzeld".

Ook in "Duiven in oude ansichten", deel 2 (Zaltbommel, 1984) komt deze rosmolen in een citaat uit "Oude ambachten en bedrijven achter Rijn en IJssel" ter sprake (bijschrift bij foto 76). Daarbij leest met o.a.: "De juiste ligging werd opgegeven als zijnde 50 ellen van de weg van Duiven naar Loo en Huissen, 300 ellen van de Huissensestraat en 245 ellen van de Loodijk". Onderzoek, o.a. door de heer J.Th.M. Giessen van het streekarchivaat, heeft uitgewezen, dat deze maten in elk geval niet slaan op de rosmolen, maar op de windmolen.

De rosmolen heeft namelijk nooit gestaan op de plaats, waar nu zich nog de romp van de windmolen bevindt (waarover verderop meer).

Aan de hand van een tweetal bronnen kunnen we nog verder terug gaan in de geschiedenis van deze rosmolen.

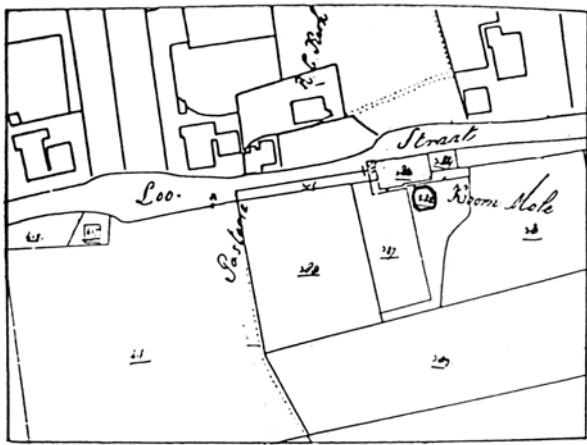
Ten aanzien van het 19^e eeuwse verleden van de Loowaard en daarmee ook van Loo beschikken we over een belangrijk document in de "herinneringen van Jan Willem Conrad Koch", gedateerd in februari 1902. Koch was van 1847 tot 1887 pachtboer op de Loowaard. Hij was verwant aan de Van Sadelhoffs, die voor en na hem de Loowaard in pacht hadden.

In zijn memoires schrijft Koch: "Neef van Sadelhoff van Loowaard had een kolossaal landbouwbedrijf. Hij was gehuwd met ene dochter van den landbouwer en molenaarwinkelier, kastelijn Peelen uit het Loo ...".

Het moet hier wel gaan om het bedrijf midden in het dorp. Het huwelijk, waarvan hier sprake is, dat van Johannes Stephanus van Sadelhoff en Hendrina Peelen, vond plaats op 30 juni 1816.

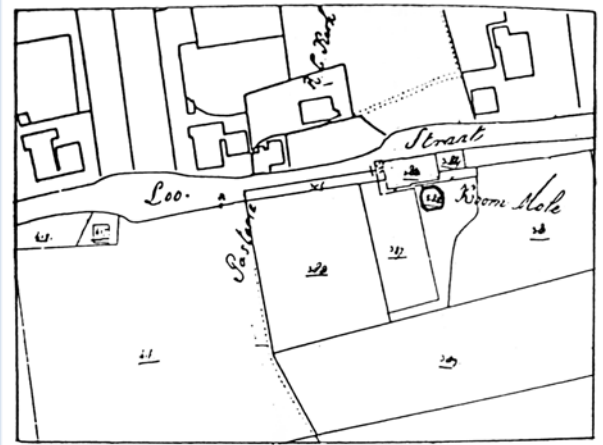
De plaats van de rosmolen, waar Peelen als molenaar werkte, blijkt uit de gegevens bij de oprichting van het kadaster in 1831. Op de eerste kadasterkaart, genoemd "Kadaster gemeente Groessen en Loo, sectie F, blad 3", staat de rosmolen vlak bij de weg ingetekend (Afbeelding 2).

Op de andere kopie van dezelfde kadasterkaart (Afbeelding 3), anno 1875, staat de huidige, nog gedeeltelijk aanwezige molen een eind van de weg gesitueerd. De rosmolen is waarschijnlijk door verbouw van het huidige pand café "De Prins" geheel verdwenen.

Afbeelding 2

Situatieschets van de rosmolen in 't Loo volgens het eerste kadastraal minuutplan uit 1830.

Afbeelding 3

Huidige kadastrale situatie met de windmolen.